

2016 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet har beslutat att bereda utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2015/16:100 2016 års ekonomiska vårproposition med följdmotioner i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och över partimotionerna 2015/16:3406 (M), 2015/16:3397 (SD) yrkande 1, 2015/16:3404 (C), 2015/16:3403 (L) yrkande 1 och 2015/16:3398 (KD) i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet anser att finansutskottet bör tillstyrka regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i de berörda delarna och avstyrka motionerna i motsvarande delar.

I yttrandet finns fem avvikande meningar (M, SD, C, L, KD).

Utskottets överväganden

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Propositionen

Samhällsbygget – ansvar, trygghet och utveckling

För att fler ska komma i arbete behöver vi förbättra möjligheterna till utbildning och matchningsinsatser så att människor har den kunskap, den kompetens och de färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden. Behovet av insatser är tydligt då det råder brist på arbetskraft inom flera områden samtidigt som arbetslösheten är hög bland dem med kort utbildning. Regeringen har inlett ett nytt kunskapslyft med en satsning som fullt utbyggd omfattar över 50 000 utbildningsplatser inom komvux, yrkesvux, folkbildning, högskola och yrkeshögskola. Regeringen avser också att göra behörighetsgivande kurser på komvux till en rättighet för alla fr.o.m. 2017. I vårt Sverige ska varenda människas resurser och vilja att bidra tas till vara. Den första frågan den arbetslösa får ska inte vara hur mycket hon eller han kan sänka priset på sitt arbete, utan hur mycket hon eller han kan höja värdet av sin kunskap (prop. s. 21 och 23).

En jämlik kunskapsskola med tid för varje elev

En central del av samhällsbygget är en jämlik skola där alla barn får möjlighet att utvecklas. Ska Sverige kunna konkurrera med kunskap och kompetens i den globala ekonomin måste de svenska skolresultaten stärkas. Skolan lägger grunden för individens möjlighet till vidareutbildning och etablering på arbetsmarknaden. I skolan läggs också grunden för ett aktivt deltagande och ett samhälle som inte reproducerar den föregående generationens ojämlikheter. Regeringens mål med skolpolitiken är en jämlik kunskapsskola där lärarna har tid för varje elev. Internationella mätningar visar att kunskapsresultaten i den svenska grundskolan har försämrats under lång tid och att utvecklingen har accelererat under de senaste åren. Segregationen och kunskapsskillnaderna mellan skolor har ökat de senaste tio åren. Denna utveckling måste brytas och skolresultaten måste förbättras. Skolans kompensatoriska uppgift måste stärkas. Regeringen har därför prioriterat ökade investeringar i skolan. För 2016 har totalt 8,3 miljarder kronor tillförts skolan och förskolan. Den huvudsakliga inriktningen är att höja kunskapsresultaten genom ökad attraktivitet för läraryrket, tidiga insatser och ökad jämlikhet. Regeringen har genomfört en stimulans till höjda lärarlöner som fr.o.m. den 1 juli 2016 medför att ca 60 000 lärare kan få en betydande löneförhöjning. Åtgärder vidtas även för att möjliggöra att en större del av lärarnas arbetstid används till undervisning. För att skapa mer jämlika förutsättningar för alla barn prioriteras speciallärare och tidiga insatser.

Särskilda resurser har riktats till skolor med låga studieresultat. Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Det gäller även dem som nu kommer in i det svenska skolsystemet under grundskolans senare del eller i gymnasieåldern (prop. s. 24).

Bättre och snabbare etablering

Många nyanlända har utbildning och erfarenheter inom områden där det råder brist på arbetskraft. För de nyanlända som har utbildning eller yrkeserfarenhet som efterfrågas på arbetsmarknaden har regeringen tillsammans med arbetsmarknadens parter inlett ett omfattande arbete för att förkorta tiden till jobb. Hittills har snabbspår presenterats för ett flertal yrken, exempelvis kockar, lärare, sjuksköterskor och läkare. Fler snabbspår kommer att presenteras. En viktig komponent i snabbspåret är att validering och praktik kan påbörjas innan sfi-studierna är avklarade och att studierna i svenska anpassas till yrkets krav. Regeringen har också intensifierat arbetet med validering och genomfört en omfattande förstärkning av kompletterande utbildningar. Detta möjliggör för personer med utländsk utbildning att få en svensk examen eller behörighet att utöva sitt yrke i Sverige.

Möjligheterna till validering och en rättvis och effektiv bedömning av utländsk utbildning måste fortsätta att förbättras. I propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99) föreslår regeringen att Universitets- och högskolerådet och Socialstyrelsen ges ytterligare resurser för att förbättra och utveckla bedömningarna av utländsk utbildning. För att ytterligare stärka stödet till kommunernas arbete med validering avser regeringen att ge Skolverket i uppdrag att utveckla riktlinjerna för stöd till validering för nyanlända med avslutad eller delvis avslutad gymnasial utbildning.

Många nyanlända har endast förgymnasial utbildning. Stor konkurrens om jobb utan särskilda utbildningskrav innebär en stor risk för framtida arbetslöshet. Det krävs därför insatser för att bättre ta till vara de nyanländas erfarenheter, utveckla deras kompetens och öka arbetsgivarnas vilja att anställa dem. Regeringens omfattande satsningar på vuxenutbildningen och folkbildningen har stor betydelse för att personer med kort utbildning ska kunna få den kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden. Vuxenutbildningen är också betydelsefull för dem som behöver komplettera en utländsk gymnasieutbildning. Regeringen undersöker även möjligheterna att bättre anpassa yrkesutbildningar för vuxna till nyanlända med kort, tidigare utbildning. Unga nyanlända bör påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning för att förebygga arbetslöshet. Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Det gäller även dem som nu kommer in i det svenska skolsystemet under grundskolans senare del eller i gymnasieåldern (prop. s. 34–35).

Högre utbildning för jobb och konkurrenskraft

I ett internationellt perspektiv har en stor andel av den svenska befolkningen en eftergymnasial utbildning. Högre utbildning är avgörande för framtidens jobb och för en fortsatt hög produktivitet. Inom både näringslivet och offentlig verksamhet finns det en stor efterfrågan på arbetskraft inom yrkesområden där arbetsgivarna ställer krav på eftergymnasial utbildning.

För att möta efterfrågan på arbetsmarknaden och för att fler behöriga sökande ska kunna genomgå högskoleutbildning har regeringen påbörjat en utökning av antalet utbildningsplatser i hela landet. År 2015 inleddes utbyggnaden som beräknas motsvara ca 15 000 nya helårsplatser i högskolan 2019. År 2015 inleddes också en kvalitetsförstärkning genom höjda ersättningsbelopp inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik och teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning.

Genomsnittsåldern för dem som tar ut en högskoleexamen är högre i Sverige än i alla andra jämförbara OECD-länder. För att möta arbetsmarknadens behov av arbetskraft är det viktigt att högskolestudier slutförs snabbare. Utbudet av sommarkurser som är relevanta för att snabbare kunna ta ut en examen bör öka.

En särskild utredare ska göra en helhetsöversyn av systemet för tillträde till sådan högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare (dir. 2016:24). Utredaren ska lämna förslag till ett öppnare och enklare system. I uppdraget ingår bl.a. att analysera och lämna förslag om hur grundläggande behörighet kan uppnås genom arbetslivserfarenhet.

Universitetens och högskolornas arbete med breddad rekrytering är viktigt. Den mångfald som finns i samhället ska också återspeglas på högskolan. Universitet och högskolor fyller en viktig roll i det livslånga lärande som gör det möjligt för kvinnor och män att förbättra sin kompetens och behålla eller byta jobb.

Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt hög klass och bedrivas effektivt. Det kräver långsiktig planering och tydliga prioriteringar. I oktober 2016 kommer regeringen att överlämna en proposition för högre utbildning, forskning och innovation till riksdagen. Till skillnad från tidigare forskningspropositioner kommer denna att ha ett tioårsperspektiv, med särskilt fokus på 2017–2020 (prop. s. 40).

En jämlik kunskapsskola med tid för varje elev

Skolan är avgörande för ett Sverige som håller ihop och en viktig del av samhällsbygget. Skolan lägger grunden för individens möjlighet till vidareutbildning, etablering på arbetsmarknaden och ett aktivt deltagande i samhället. Regeringens mål är en jämlik kunskapsskola där lärarna har tid för varje elev. Alla barn ska utmanas i sin kunskapsörst och möta en skola där de får växa och utvecklas. Alla elever måste få möjlighet att utifrån sina olika

förutsättningar utvecklas fullt ut. Skolans kompensatoriska uppgift måste stärkas.

En skola som präglas av studiero och trygghet ger alla elever möjlighet att göra sitt bästa och lägger grunden för goda studieresultat. Det är viktigt att goda exempel på starkt ledarskap sprids i skolsystemet, liksom exempel på hur man bygger trygga skolmiljöer och motverkar mobbning.

Grundskolan och gymnasieskolan står inför betydande utmaningar. Internationella mätningar visar att kunskapsresultaten i den svenska grundskolan har försämrats under lång tid och att utvecklingen har accelererat under de senaste åren. Dessutom har segregationen och kunskapsskillnaderna mellan grundskolor ökat de senaste tio åren. Det stora antalet nyanlända barn och unga har förstärkt behovet av att komma till rätta med de utmaningar som redan tidigare präglade den svenska skolan.

Den svaga resultatutvecklingen har också visat sig i att allt fler elever lämnar grundskolan utan att vara behöriga att söka något av gymnasieskolans nationella program. Andelen elever som saknar behörighet har ökat sedan slutet av 1990-talet och uppgick till över 14 procent 2015. Det är fler män än kvinnor som saknar behörighet till gymnasieskolans nationella program.

Nästan alla ungdomar går i dag vidare från grundskolan till gymnasieskolan, inklusive introduktionsprogrammen, men genomströmningen är alltför låg. Av dem som påbörjade en gymnasieutbildning på ett nationellt program eller ett introduktionsprogram 2011 var det 22 procent som inte hade fått ett examensbevis eller ett studiebevis från ett nationellt program inom fyra år. Det finns könsskillnader när det gäller genomströmningen i gymnasieskolan, som innebär att kvinnor har bättre resultat. Den låga genomströmningen i gymnasieskolan försämrar ungdomars möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden eller gå vidare till fortsatta studier.

Att förbättra kunskapsresultaten och öka likvärdigheten är regeringens högsta prioritet för skolan. Regeringen har därför ökat investeringarna i skolan. För 2016 har totalt 8,3 miljarder kronor tillförts skolan och förskolan. Den huvudsakliga inriktningen på investeringarna i skolan är att höja kunskapsresultaten genom ökad attraktivitet för läraryrket, tidiga insatser och ökad jämlikhet i skolan (prop. s. 45–46).

Läraryrket ska bli mer attraktivt

Lärarna är nyckeln till att höja kunskapsresultaten i skolan. Det är därför allvarligt att läraryrket under en lång tid har tappat i status och attraktionskraft. Stora elevkullar och läraryrkets sjunkande attraktivitet har lett till en växande brist på lärare. Det stora antalet asylsökande innebär också ett ökat antal elever, vilket ytterligare ökar rekryteringsbehovet. Regeringens ambition är att öka antalet lärare, bl.a. genom att återupprätta läraryrkets status så att lärare väljer att komma tillbaka och att lärarutbildningen blir mer attraktiv. För att göra läraryrket mer attraktivt behöver lärarna ges mer tid att ägna sig åt undervisningen och bättre möjligheter att göra karriär och utvecklas i yrket.

För att stärka yrkets attraktivitet har regeringen tagit initiativ till en nationell samling för läraryrket. Inom ramen för den nationella samlingen har regeringen genomfört en stimulans till höjda lärarlöner. Från och med den 1 juli 2016 kan huvudmännen ansöka om medel för att höja löner för särskilt kvalificerade lärare. Regeringen gör bedömningen att ca 60 000 lärare årligen kan komma i fråga för den statliga satsningen, vilket i genomsnitt innebär en lönehöjning på mellan 2 500 kronor och 3 500 kronor i månaden. Dessutom kommer karriärtjänstreformen att vara fullt utbyggd 2017 och då omfatta 17 000 förstelärare. För att stärka jämlikheten i skolsystemet är det viktigt att det är attraktivt för lärare att arbeta och utvecklas på de skolor som har de tuffaste förutsättningarna. Regeringen för därför samtal med parterna om detta. Regeringen har även gjort det möjligt för huvudmän med tuffa förutsättningar att söka statsbidrag för ytterligare karriärtjänster för lärare i form av förstelärare och lektorer.

Regeringen bedömer att det kommer att behövas ca 40 000 fler lärare än vad som beräknas examineras under 2015–2019. För att möta denna utmaning behövs åtgärder på både kort och lång sikt. Fler lärare behöver utbildas, befintliga lärare avlastas och behöriga lärare utanför skolan attraheras tillbaka. Därför avser regeringen att 2016 tillföra medel för vidareutbildning av obehöriga lärare. Regeringen har också avsatt medel till utbildningssatsningen Teach for Sweden. Utbildningen innebär att redan utbildade akademiker arbetar som lärare i en skola med stora utmaningar, samtidigt som de läser in en ämneslärarexamen.

Söktrycket till lärarutbildningarna ökar generellt, men det varierar mellan olika inriktningar. Det är fortfarande mycket lågt för t.ex. yrkeslärarutbildningarna. Trots förbättringar de senaste åren anser regeringen att det finns ett behov av att fortsätta att utveckla och bygga ut lärarutbildningarna.

Det är viktigt att den som kommer till Sverige kan få relevant utbildning för att kunna etablera sig i det svenska samhället och på arbetsmarknaden. Här är särskilt kunskaper i det svenska språket viktiga. Behovet av lärare som är behöriga att undervisa i sfi och i svenska som andraspråk är stort och ökande. Regeringen avser därför att tillföra medel för detta i budgetpropositionen för 2017.

I den nationella samlingen för läraryrket för regeringen dialog med parterna kring läraryrket. I dialogen har ett tema varit hur lärares arbetstid ska fredas så att de ska kunna ägna mer tid åt undervisning. Det är av avgörande betydelse att skolhuvudmännen säkerställer personalförsörjningen i skolan, t.ex. genom att rekrytera olika former av lärarassistenter för att avlasta lärare och rektorer. Det är angeläget att avlasta lärare som arbetar inom de delar av skolsystemet där elevökningen har varit störst. Regeringen vill stödja detta arbete. Utöver resurstillskottet till kommunsektorn hösten 2015 på 9,8 miljarder kronor kan det handla om att vid behov anpassa regelverken för subventionerade anställningar till skolans förutsättningar. Regeringen för inom ramen för den nationella samlingen för läraryrket samtal med parterna om detta.

Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att förlänga sin lärarkampanj för att fler ska ta steget att utbilda sig till lärare och för att fler lärare ska komma tillbaka till skolan. Det finns i dag 40 000 utbildade lärare i yrkesverksam ålder som inte arbetar som lärare. Regeringen bedömer att högre löner och bättre arbetsmiljö kan bidra till att fler väljer att återgå till läraryrket. Betydande medel tillförs också för fortbildningsinsatser som ska ge lärare möjlighet att få ny behörighet eller bredda den befintliga.

Våren 2016 presenterades ett snabbspår för nyanlända lärare. Det innebär att en modell etableras för hur personer med lärarutbildning från sina hemländer snabbt ska kunna komplettera sina ämneskunskaper och pedagogiska kunskaper, i kombination med studier i svenska som är anpassade till läraryrket.

Regeringen avser också att vid behov genomföra ytterligare reformer för att bättre ta vara på nyanlända lärares kompetens (prop. s. 46–47).

Tidiga insatser

En bra förskola kan lägga grunden för elevens fortsatta lärande. Det är sedan avgörande att elever redan i lågstadiet får det stöd de behöver. Regeringen har som mål att säkerställa att stöd och särskilt stöd sätts in redan i tidiga årskurser.

Förskolan spelar en viktig roll för barns utveckling och bidrar till att skapa likvärdiga förutsättningar inför skolstarten. Forskning visar att barn som har gått i förskolan lyckas bättre i skolan än de som inte har deltagit. Det gäller särskilt barn som har föräldrar med kort utbildning eller barn som av olika skäl lever i en utsatt situation. Alla barn i förskolan ska bli sedda och få möjligheter till lek och pedagogiska utmaningar. En viktig förutsättning för att förskolan ska kunna uppfylla målen för verksamheten är att barngrupperna har en lämplig storlek. Regeringen har därför avsatt medel för att minska storleken på barngrupperna i förskolan.

Regeringens ambition är att alla barn ska gå i förskoleklass. Den är en viktig brygga mellan förskola och grundskola. Lovskola ger gott stöd för elever som behöver extra tid för att nå målen.

Regeringen planerar också att återkomma med förslag om en samlad och stadiindelad timplan för grundskolan.

Bra fritidshem kan bidra till högre kunskapsresultat och jämlika livschanser för alla elever. En allt större andel barn deltar i fritidshemmets utbildning och tillbringar alltmer tid i fritidshemmet. Personaltätheten på fritidshemmen har minskat. Mot denna bakgrund har regeringen fr.o.m. 2016 avsatt medel för en satsning på i huvudsak högre personaltäthet, men även till viss del insatser för att på andra sätt höja kvaliteten i fritidshemmen.

Utvärderingar från Skolverket visar att svensk grundskola sätter in särskilt stöd relativt sent. Att öka likvärdigheten och förebygga problem som kan växa under lång tid kräver lärare med rätt kompetens, inte minst speciallärare. Regeringen har därför avsatt betydande medel för att utbilda fler speciallärare och för att utveckla det specialpedagogiska arbetet. Regeringen har också tillsatt en särskild utredare som ska analysera förutsättningarna för att införa

en s.k. läsa-skriva-räkna-garanti och lämna förslag på hur en sådan bör utformas (dir. 2015:65). Regeringens mål är att en garanti införs hösten 2017.

Läsningen är avgörande för att alla barn ska kunna utvecklas i skolan. Regeringen prioriterar därför insatser för att alla barn ska utveckla sin förmåga och lust till läsning. Det kräver samling av alla aktörer: skola, kultur, idrott och föreningsliv. Regeringen avser därför att samla de läsfrämjande insatserna under paraplyet Hela Sverige läser med barnen.

Regeringen har avsatt 2 miljarder kronor årligen för att skolhuvudmännen ska kunna öka antalet anställda i lågstadiet. Därmed får lärare i lågstadiet mer tid för undervisning, kan ägna mer tid åt varje elev och klasserna kan bli mindre. Dessutom kommer mer lärarresurser i grundskolan att frigöras genom ett minskat antal nationella prov och minskad administrativ börda (prop. s. 47–48).

Jämlikheten i skolan ska öka

Skolans kompensatoriska uppgift måste stärkas. Skolan ska i så stor utsträckning som möjligt utjämna skillnader som har sitt ursprung i olika uppväxtförhållanden och ge alla elever möjligheter att nå sin fulla potential.

Trenden med en minskad andel elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program ska brytas, och stöd ska sättas in tidigt och anpassas efter elevernas behov. Detta arbete blir än viktigare när fler barn och unga kommer till Sverige från andra länder och med en annan utbildningsbakgrund. Grundskoleutredningen har föreslagit flera viktiga steg för att stärka elevers möjligheter att nå kunskapsmålen och behörighet till gymnasieskolan. Utredningens förslag har nyligen remitterats och förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att, i dialog med en parlamentariskt sammansatt referensgrupp, analysera situationen och föreslå åtgärder (dir. 2015:31). Utredningen har bl.a. i uppdrag att föreslå hur gymnasieskolans introduktionsprogram kan utvecklas, något som särskilt kan gynna gruppen nyanlända ungdomar i gymnasieåldern. Utredaren ska även föreslå vilka andra utbildningsvägar som kan utgöra alternativ till en gymnasieutbildning. Utredaren ska bl.a. undersöka om, och i vilken utsträckning, folkhögskoleutbildningar ska vara tillgängliga även för ungdomar som inte har fyllt 18 år.

Även styrningen inom vuxenutbildningen ska stärkas. En intern utredning i Regeringskansliet har påbörjats för att föreslå en modell för regionalt yrkesvux som i högre grad kan möta arbetsmarknadens behov. En utgångspunkt är en stärkt statlig styrning och en ökad regional samverkan.

Ojämställdheten i skolan, som drabbar pojkar i form av generellt sämre studieresultat och flickor i form av stress och psykisk ohälsa, ska brytas. Skolan måste också fortsätta att förbättra möjligheterna för jämställda utbildningsval. Det är en viktig förutsättning för att komma till rätta med den könssegregerade arbetsmarknaden.

Huvudmän och skolor har olika förutsättningar och behov. För att särskilt stödja huvudmän för skolor med låga studieresultat och svåra förutsättningar avsätter regeringen betydande medel till överenskommelser mellan Skolverket och huvudmännen inom ramen för satsningen Samverkan för bästa skola. Skolverket ska i samverkan med varje berörd huvudman identifiera insatser som kan stärka huvudmännens förmåga att planera, följa upp och utveckla utbildningen. Skolverket ska sedan komma överens med varje berörd huvudman om hur insatserna ska utformas och genomföras. Med utgångspunkt i underlag från Skolinspektionen ska Skolverket bedöma vilka skolor som ska prioriteras och identifiera relevanta utvecklingsområden. De bostadsområden som bedöms vara mest utsatta ska särskilt uppmärksammas också i arbetet med att stärka skolresultaten.

Samverkan syftar också till att genomföra insatser för att höja skolresultaten för nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska. För att förbättra kommunernas förutsättningar att ta emot asylsökande barn har regeringen dessutom avsatt medel för en ökning av den ersättning som kommunerna får för asylsökande barns skolgång.

För att ytterligare stärka stödet till kommunernas arbete med validering avser regeringen att ge Skolverket i uppdrag att under 2016 utveckla riktlinjerna till stöd för kommunerna för validering för nyanlända med avslutad eller delvis avslutad gymnasial utbildning.

I slutet av 2015 avsatte regeringen 200 miljoner kronor till de kommuner som fått den största procentuella ökningen av antalet elever, för de ökade kostnader detta innebär. Medlen tillfördes utöver de 9,8 miljarder kronor som gavs i generellt kommunstöd. Medlen kom företrädesvis relativt små kommuner till del. Även kommuner med stor ökning i faktiska tal, vilket ofta är stora kommuner, har kostnader för t.ex. planering och uppförande av nya skolbyggnader. Regeringen anser därför att de kommuner som har tagit emot ett stort antal eller en stor andel asylsökande och där det, utifrån storleken på befolkningsökningen i kommunen, kan finnas brist på skollokaler bör kunna få ta del av ett liknande stöd. I propositionen Vårändringsbudget för 2016 föreslås därför ett stöd för skollokaler. Regeringen har också låtit utreda hur landets skolor ska kunna ta emot nyanlända elever mer jämnt fördelat. Förslagen från utredaren bereds nu i Regeringskansliet. Förslag har också utarbetats som förbättrar möjligheten att bedriva fjärrundervisning på entreprenad mellan huvudmän. Det kan bidra till förbättrad modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål.

Det är viktigt att alla nyanlända elever snabbt lär sig svenska. Möjlighet till undervisning på engelska kan dock för elever med tillräcklig studievana göra det enklare att komma i kapp i andra ämnen än svenska. Den nuvarande situationen kräver nytänkande och att skolhuvudmännen utnyttjar alla möjligheter som finns för att säkerställa att alla elever får en likvärdig undervisning och skolgång. En huvudman kan redan i dag erbjuda nationella program på engelska. Regeringen vill analysera om det finns anledning för fler skolhuvudmän att utnyttja denna möjlighet. Regeringen avser därför att låta

Skolverket undersöka om vissa nyanlända är betjänta av engelskspråkig undervisning och behovet av att fler huvudmän utnyttjar möjligheten till detta. Skolverket ska också analysera i vilken mån huvudmännen kan ge elever större möjlighet att använda sitt modersmål.

Regeringen följer utvecklingen i skolan noga. Särskilt viktigt är detta i ljuset av det mycket stora antalet nya elever som kommit under senare tid. Regeringen avser att återkomma med ytterligare förslag inom skolans område i budgetpropositionen för 2017 (prop. s. 48–49).

Förbättrad tillgänglighet i barnomsorgen

Förskolan är viktig för barns utveckling och bidrar till att skapa likvärdiga förutsättningar inför skolstarten. Den goda tillgången till barnomsorg i Sverige har också bidragit till att fler kan arbeta mer. Barnomsorgen har haft särskilt stor betydelse för att möjliggöra ett högt arbetskraftsdeltagande bland kvinnor.

Även föräldrar som jobbar på obekvämlig arbetstid ska ha tillgång till en bra barnomsorg. Föräldrar ska inte behöva avstå arbetspass för att barnomsorg saknas. Behovet av barnomsorg kan vara särskilt stort för ensamstående föräldrar. Barnomsorgen behöver bättre anpassas till hur familjer och arbetsliv ser ut. Regeringen har därför avsatt resurser för att öka tillgängligheten till barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Regeringen avser att följa upp satsningen för att se hur den påverkat tillgången till barnomsorg på obekvämlig arbetstid (prop. s. 55).

Motionerna

Moderaterna

I partimotion 2015/16:3406 av Anna Kinberg Batra och Ulf Kristersson (båda M) föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Moderaterna har tillsammans med Alliansen koncentrerat sin politik kring reformer för att stärka resultaten och kunskaperna i den svenska skolan. Genom en ny lärarutbildning, satsningar för att förbättra fortbildningen och karriärmöjligheterna för lärare och utökad undervisningstid i matematik påbörjades arbetet för en bättre skola. Men ytterligare reformer krävs för att stärka skolan. Därför har Moderaterna utvecklat sin skolpolitik för att svara upp mot de nya utmaningar som skolan står inför.

Enligt motionärerna missar en svensk elev nästan ett helt år i undervisningstid under grundskoleåren jämfört med andra länder. Målsättningen bör vara att alla elever i svensk skola på sikt bör utöka sin skoldag med ytterligare undervisningstid. Internationella studier ger stöd för sambandet mellan utökad undervisningstid och kunskapsresultat. Internationell forskning visar att tidiga insatser har störst effekt och därför bör utökningen av undervisningstiden börja i så tidiga år som möjligt. Moderaterna satsar 5,3 miljarder kronor som ett första steg för att Sveriges elever ska få en timme mer undervisningstid per dag.

För att stärka svenska elevers matematikkunskaper behöver matematikundervisningen förstärkas. Motionärerna vill därför utöka undervisningen med en extra timme matematik i veckan på högstadiet och avsätter för detta 245 miljoner kronor 2017 och 490 miljoner kronor per år från 2018.

För att göra läraryrket mer attraktivt behövs även möjligheter att göra karriär och utvecklas i yrket. Alliansregeringen införde därför ett system med karriärtjänster för lärare, och målet var att fler än var femte lärare med pedagogisk högskoleexamen skulle få möjlighet till en förstelärartjänst. Motionärerna vill att höjningen av lärarlönerna med 3 miljarder kronor ska fortgå samtidigt som karriärtjänstsystemet byggs ut och satsningen på fler förstelärare utökas i utanförskapsområden så att fler av de skickligaste lärarna söker sig till de skolor som har störst utmaningar. Detta är en satsning som fullt utbyggd omfattar ca 550 miljoner kronor.

Internationella undersökningar visar att svenska lärare använder mindre andel av sin tid till undervisning än lärare i andra länder. För att ge lärare mer tid för att exempelvis förbereda lektioner samt fokusera på undervisningen vill motionärerna satsa 200 miljoner kronor per år på att utöka antalet lärarassistenter i skolan.

Antalet anmälningar om hot och våld mot lärare har ökat under senare tid. Motionärerna vill därför se över skollagen (2010:800) när det gäller trygghet och studiero i syfte att tydliggöra och stärka lärares rätt att ingripa vid en situation då oordning råder.

En nyckel till att få fler skickliga lärare är att höja kvaliteten på lärarutbildningen. Fler behöver ges chansen att utbilda sig till lärare samtidigt som kraven på dem som vill bli lärare bör skärpas. Undervisningstiden på lärarutbildningen behöver utökas. Motionärerna satsar därför 1,2 miljarder kronor för att möjliggöra en ökning av den genomsnittliga lärarledda undervisningstiden från dagens cirka åtta timmar till närmare tolv timmar per vecka.

Både för dem som saknar en fullständig utbildning och för dem som vill byta yrke eller inriktning spelar komvux en viktig roll. Därför föreslog Moderaterna i budgeten för 2016 stora förstärkningar av komvux och yrkesvux, vilket också regeringen gjorde. Det är nu av största vikt att satsningarna byggs ut i planerad takt och att det säkerställs att utbildningarnas innehåll anpassas till de behov som finns.

Sverigedemokraterna

I partimotion 2015/16:3397 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD) yrkande 1 föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Motionärerna framhåller att skolans nuvarande utveckling tyvärr inte är uppmuntrande. Svenska elevers resultat försämras drastiskt inom i stort sett varje område som mäts. Detta var innan Sverige enligt motionärerna hamnade i en akut

migrationskris som varje år fyller på systemet med tiotusentals elever som inte kan svenska och som inte sällan kommer från socioekonomiskt svaga familjer.

Motionärerna föreslår ett helt nytt system i statlig regi för att hantera nyanlända skolungdomar. En förberedelseskola ska inrättas som ansvarar för nyanlända skolungdomar. Genom att avskaffa modersmålsundervisning och i stället erbjuda dessa lärare arbete i förberedelseskolan (tillsammans med behöriga lärare) kan tusentals arbetstillfällen skapas. Förberedelseskolan kommer att hysa såväl förberedelseklasser som kompletterande stödundervisning. Denna nya verksamhet ska bedrivas i egna lokaler, avskilt från skolans ordinarie verksamhet.

Skolan är en plats för undervisning. Både lärare och elever har rätt till arbetsro. Elever som inte klarar av den ordinarie undervisningen ska placeras i jourklasser där de får hjälp av personal med särskild kompetens.

Läraryrket vill motionärerna komma till rätta med genom bl.a. ett förslag som inspirerats av den s.k. Shanghaimodellen. Förslaget utgår från en karriärstegen med sex nivåer där man är på den första nivån som nyexaminerad från lärarutbildningen. Varje steg kräver fortbildning, erfarenhet och att man är beredd att axla ansvar och stödja sina kollegor. Det innebär att lärare som kommit längre är mentor för mindre erfarna kollegor. Varje ny nivå ger ett löneyft på ca 5 000 kronor per månad.

Bristen på behöriga lärare är särskilt stor i matematik, teknik och naturvetenskapliga ämnen. Motionärerna vill därför inrätta en betald lärarutbildning där naturvetenskapligt utbildade personer ska få 25 000 kronor i månaden för att under två terminer studera pedagogik och därigenom bli formellt behöriga att undervisa i grund- och gymnasieskolan.

Motionärerna anser att landets lärarutbildningar ska genomgå en grundlig översyn. De utbildningar som inte klarar rimliga kvalitetskrav ska läggas ned och resurserna ska koncentreras där de gör mest nytta.

Det är Sverigedemokraternas målsättning att Sverige ska förbli en kunskapsekonomi och ett industriland. Grund- och gymnasieskolan måste därför utbilda tillräckligt många blivande industriarbetare och ingenjörer m.fl. För att uppnå detta vill motionärerna att s.k. teknikcollege utvecklas vidare genom statlig finansiering. Motionärerna vill också införa en s.k. teknikbrygga som innebär att gymnasieungdomar under två terminer stärker sina kunskaper i teoretiska och praktiska ämnen varefter de får en termins betald praktik hos en lokal industri. Detta ger ungdomar som valt ett gymnasieprogram som inte leder till arbete en andra chans att bli anställningsbara i industrin. Motionärerna vill också stärka finansieringen av det s.k. Tekniksprånget där Sveriges arbetsgivare tillsammans med regeringen samarbetar för att uppmuntra ungdomar att söka till tekniska utbildningar.

Myndigheten för yrkeshögskolan har aviserat att den har kapacitet att utöka antalet platser på yrkeshögskolan. Myndighetens arbete med att matcha arbetsmarknadens kompetensefterfrågan har visat sig vara mycket effektiv. Motionärerna vill därför öka anslagen till myndigheten med motsvarande ytterligare 5 000 platser på yrkeshögskolan.

Centerpartiet

I partimotion 2015/16:3404 av Annie Lööf m.fl. (C) föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Motionärerna framhåller att många nyanlända som kommer till Sverige har såväl utbildning som lång arbetslivserfarenhet. Centerpartiet har tidigare föreslagit att resurserna för validering förstärks. Nyanlända med akademisk utbildning kan ofta inte använda sig av sin utbildning. Fler utbildnings- och yrkesområden än i dag bör ges tillgång till kompletterande utbildning. Vidare behöver utbildningen i svenska för invandrare (sfi) bli mer yrkesanpassad.

För att på kort sikt möta den omedelbara bristen på lärare föreslår motionärerna att kravet på lärarlegitimation tillfälligt slopas. Förutom att pensionerade lärare ska lockas tillbaka till skolan bör obehöriga lärare som i dag arbetar inom skolan tillfälligt få dispens att sätta betyg. Lärarstudenter bör dessutom användas som en pedagogisk resurs i skolan.

Yrkeshögskoleutbildningarna är ett bra exempel på utbildningar som utvecklats i samverkan med presumtiva arbetsgivare. Centerpartiet kommer i kommande budgetmotioner att återkomma med förslag om hur yrkeshögskolan kan stärkas ytterligare. Exempelvis bör det bli lättare att bedriva yrkeshögskoleutbildning under längre tid.

För att kunna tillgodose vissa branschers behov av kompetent arbetskraft vill motionärerna se över möjligheterna att inrätta branschskolor.

Lärlingsutbildningarna i Sverige har inte utvecklats snabbt nog. Centerpartiet avser att i framtida budgetmotioner återkomma med förslag om förbättrade lärlingsutbildningar med en ökad näringslivskoppling och anpassade till svenska förutsättningar.

Motionärerna ser ett stort behov av att höja läraryrkets status. En väg att göra detta går via en bra och utmanande lärarutbildning som tydligt är knuten till aktuell forskning. Ytterligare vägar till en uppvärdering av läraryrket går bl.a. genom en öppenhet för fristående lärarutbildningar, kontinuerlig och systematisk kompetensutveckling, kollegialt lärande samt minskad detaljstyrning.

Kommunerna ska även fortsättningsvis ha ansvaret för skolan. Motionärerna vill dock se ett tydligt och utökat statligt ansvar för hur lärare och skolledare kontinuerligt under sin karriär ska utvecklas och få tillgång till kompetensutveckling.

Centerpartiet har tidigare föreslagit att antalet förstelärare bör utökas. I kommande budgetmotioner kommer Centerpartiet att återkomma med förslag om hur lärares karriärmöjligheter ska stärkas.

För att göra det möjligt för lärare att vara lärare, och låta dem ägna sig åt sitt pedagogiska uppdrag, föreslår motionärerna att det införs lärarassistenter.

För en bättre övergång mellan förskola och grundskola vill motionärerna införa en tioårig grundskola med en obligatorisk skolstart vid sex års ålder. Förskoleklassen blir därmed en del av grundskolan.

Motionärerna ser fjärrundervisning som avgörande för landsbygdsskolornas överlevnad, men den är också avgörande för nyanlända

elevers tillgång till modersmåls lärare och studiehandledare. Motionärerna anser bl.a. att fjärrundervisning ska tillåtas i alla relevanta ämnen.

Motionärerna värnar och vill utveckla valfriheten för elever, föräldrar och lärare. Det behöver bli lättare att välja förskola och skola.

Att möjliggöra för friskolor i hela landet är en viktig fråga inte minst för landsbygden. Det bör införas ett krav på att kommuner som planerar att lägga ned en skola först ska undersöka om det finns en annan aktör som skulle vilja ta över verksamheten.

Motionärerna vill verka för att lärosätena ska bli mer autonoma, finnas i hela landet och ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar. Motionärerna vill även se ett framtida resursfördelningssystem för högre utbildning där kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan premieras.

Liberalerna

I partimotion 2015/16:3403 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 1 föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Motionärerna vill införa ett stöd till utsatta skolor som kan sökas av huvudmännen för att långsiktigt verka för ökad studiero. Det bör också inrättas en kommission som får i uppdrag att fördela bidragen till de utsatta skolorna och aktivt arbeta för ordning och reda i skolan. Till de båda åtgärderna avsätts 150 miljoner kronor per år från 2017 och framåt.

För att uppmuntra lärare och rektorer att söka sig till tjänster i skolor i utanförskapsområden ska den som arbetar på sådana skolor ges bättre löne- och arbetsvillkor. För detta avsätts 300 miljoner kronor från 2017 och framåt.

För att minska lärarnas arbetsbörda bör en ny yrkeskategori införas, lärarassistenter. För att täcka minst 25 procent av lönekostnaderna för lärarassistenter avsätts 200 miljoner kronor från 2017 och framåt.

För att ge nyanlända elever samma chans att nå kunskapsmålen är det rimligt att förlänga skolplikten. För barn som är i mellanstadieåldern när de kommer till Sverige bör skolplikten förlängas till 18 års ålder och för de som är i högstadieåldern och övre tonåren bör skolplikten förlängas till 20 års ålder. Skolplikten bör dock upphöra om eleven dessförinnan uppnått de centrala kunskapskraven i grundskolans läroplan. De nyanlända elever som kommer till Sverige i sen ålder och som precis har startat sina studier i svenska i grundskolan riskerar att få svårt att upprätthålla sina svenskkunskaper under ett långt sommarlov. Det kan därför finnas skäl att utreda vad en halvering av sommarlovet för nyanlända elever skulle innebära. För att finansiera den förlängda skolplikten för nyanlända avsätts 250 miljoner kronor för 2017 och framåt.

Svensk grundskola sätter in särskilt stöd för elever relativt sent. För att höja kunskapsresultaten och likvärdigheten är det centralt att detta ändras och att elever som riskerar att halka efter får stöd så tidigt som möjligt. För den

särskilda satsningen på specialpedagogiskt stöd avsätter motionärerna 100 miljoner kronor från 2017 och framåt.

Motionärerna anser att staten ska återta huvudmannaskapet för skolan för att uppnå likvärdiga förutsättningar för skolan i hela Sverige. Skolstarten ska ske vid sex års ålder. Därmed förlängs skolplikten till tio år och förskoleklassen blir den första av tio årskurser. Vid sidan av de traditionella gymnasieprogrammen vill motionärerna ha s.k. branschlärlingar. Vidare ska alla ha rätt till komvux.

Liberalerna vill satsa på en särskild kompletterande pedagogisk utbildning enligt den modell som i USA går under namnet Teach for America. Studenter med en tidigare examen och med goda studieresultat får läsa en kompletterande pedagogisk utbildning för att nå en ämneslärarexamen samtidigt som de arbetar i skolan.

Det behövs en bred satsning på att få fler att vilja bli lärare. Som ett led i detta bör ämneslärarutbildningen för högstadie- och gymnasielärare slås ihop. En ämneslärarexamen ska motsvara nivån för en masterexamen. Lärarutbildningen behöver centraliseras till färre orter för att nå högre kvalitet och effektivitet.

Liberalernas bedömning är att studiemedelssystemet i många delar är väl anpassat. Ytterligare reformer kan dock på sikt bli aktuella.

Sverige ska ha höga ambitioner när det gäller andelen personer som går vidare till högre studier, men utbyggnaden av antalet platser får inte ske på bekostnad av kvaliteten.

Liberalerna och alliansregeringen höjde de statliga forskningsanslagen kraftigt, och motionärerna vill fortsätta att prioritera forskningen.

Kristdemokraterna

I partimotion 2015/16:3398 av Andreas Carlson m.fl. (KD) föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Motionärerna framhåller att lärarna är nyckelpersoner för en skola med hög kvalitet. Lärarnas och rektorernas roll behöver stärkas. Deras vidareutveckling måste få en tydligare forskningsanknytning. I dag saknas tusentals lärare och bristen beräknas öka. Det behövs enligt motionärerna snabbare vägar in i läraryrket genom kortare kompletterande pedagogisk utbildning för personer som har en examen i ett relevant ämne eller yrkeskunskap. Lärare ska få vara lärare. Motionärerna vill rensa bland lärares uppgifter och ansvar och ge utrymme för mer lärarledd ämnesundervisningstid.

Motionärerna vill göra mer för att ge nyanlända elever bra förutsättningar att lära sig svenska språket och komma in i den svenska skolan. Det är rimligt att kommunerna ges möjlighet till flexibla lösningar som gör att den ordinarie skolverksamheten kan upprätthålla kontinuitet under tider när många nyanlända barn och unga kommer till Sverige. Det bör tillfälligt införas en möjlighet att examinera gymnasieelever på engelska och erbjuda individuella studieplaner.

För att nyanlända ska nå kunskapsmålen vill Kristdemokraterna se en kompetenssatsning för att utbilda fler lärare i svenska som andraspråk. Det behövs även ett speciallärarlyft för att motverka bristen på speciallärare. Satsningen på karriärtjänster för lärare bör riktas mer till utsatta områden. Nyanlända lärare bör kunna börja jobba i skolan med kringuppgifter och därigenom avlasta legitimerade lärare. På så sätt lär sig nyanlända lärare mer om den svenska skolan och är delaktiga i arbetet under den tid som deras kunskaper valideras.

Motionärerna framhåller vidare att elevers hälsa och trygghet i skolan är en grundförutsättning för att ta till sig ny kunskap. Kristdemokraterna ser med stor oro på den psykiska ohälsan bland barn och unga. Motionärerna vill utöka skolidrotten från 500 till 700 timmar i grundskolan för att alla barn ska röra på sig mer – motion har betydelse för såväl hälsan som skolresultaten.

Skolan ska vara en trygg miljö för alla elever. Motionärerna vill underlätta för fler vuxna att vara i skolan, som exempelvis ”klassmorfar” eller unga vuxna som rastvakter. Konflikthantering bör vara obligatoriskt under lärarutbildningen och ta sin utgångspunkt i skolans värdegrund.

Motionärerna vill avveckla en del arbetsmarknadsutbildningar motsvarande ca 3 150 helårsplatser inom arbetsmarknadsutbildningen. I stället anslår Kristdemokraterna medel för att skapa fler platser inom yrkesvuxutbildning, vilket innebär att ca 6 300 nya platser inrättas. Motionärerna bedömer att personer som går yrkesvuxutbildningar har långt större möjlighet att få ett arbete efter en sådan utbildning än efter en arbetsmarknadsutbildning upphandlad av Arbetsförmedlingen. Yrkesprogramsutredningen överlämnade sitt slutbetänkande Välja yrke (SOU 2015:97) till regeringen i november 2015 med en rad förslag på yrkesutbildningens område. I utredningen identifieras en rad branscher där det råder rekryteringssvårigheter till yrken som inte kräver eftergymnasial utbildning, t.ex. kockar, lastbilmekaniker, medicinska sekreterare och installationselektriker. En utbyggnad av antalet yrkesvuxplatser leder inte bara till att fler som i dag är arbetslösa får jobb utan till att hela samhället fungerar bättre när viktiga bristyrken kan utföras av kunnig personal.

Utskottets ställningstagande

Utbildnings- och kunskapslyftsfrågorna är avgörande för enskilda individers ställning på arbetsmarknaden. Utskottet vill särskilt i det sammanhanget framhålla att regeringen har inlett ett nytt kunskapslyft med en satsning som fullt utbyggd omfattar över 50 000 utbildningsplatser inom komvux, yrkesvux, folkbildning, högskola och yrkeshögskola.

Regeringen avser också att göra behörighetsgivande kurser på komvux till en rättighet för alla fr.o.m. 2017. Satsningen innebär enligt utskottet en betydande ambitionshöjning när det gäller tillgången till ett livslångt lärande.

Många nyanlända har såväl utbildning som erfarenhet inom områden där det råder brist på arbetskraft. Regeringen har därför bl.a. satsat på åtgärder för

förstärkt validering. Möjligheterna till validering och en rättvis och effektiv bedömning av utländsk utbildning måste fortsätta att förbättras och utskottet välkomnar därför att regeringen i Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:100 s. 76–77) föreslår att bl.a. Universitets- och högskolerådet ges ytterligare resurser för att förbättra och utveckla bedömningarna av utländsk utbildning.

Utskottet kan inte nog framhålla vikten av att ungdomar skaffar sig nödvändig kompetens för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Unga nyanlända bör också påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Utskottet ser därför positivt på regeringens mål att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Regeringen har tillsatt en utredning, Gymnasieutredningen, som ska analysera situationen och föreslå åtgärder med den inriktningen (dir. 2015:31 m.fl.). Även Grundskoleutredningen (SOU 2015:81), vars förslag bereds i Regeringskansliet, har föreslagit åtgärder för att stärka elevens möjligheter att nå kunskapsmålen och få behörighet till gymnasieskolan. Utskottet anser i likhet med regeringen att skolans kompensatoriska uppgift måste stärkas. Det är viktigt att skolan i så stor utsträckning som möjligt utjämnar skillnader som har sitt ursprung i olika uppväxtförhållanden och ger alla elever möjlighet att nå sin fulla potential.

Utskottet kan i likhet med regeringen konstatera att grundskolan och gymnasieskolan står inför betydande utmaningar. Resultaten från de internationella studier Sverige deltagit i (bl.a. PISA, Pirls och Timss) visar att svenska elever haft en svag resultatutveckling de senaste 10–15 åren. En överväldigande majoritet av studierna visar på sjunkande resultat. Även sjunkande behörighet till gymnasieskolan, dålig genomströmning i gymnasieskolan och tecken på försämrad likvärdighet i grundskolan är faktorer som pekar på att kraftfulla reformer krävs för att komma till rätta med de fallande skolresultaten. Mot den bakgrunden är det med tillfredsställelse utskottet noterar att regeringens högsta prioritet för skolan är att förbättra kunskapsresultaten och öka likvärdigheten. Regeringen har därför ökat investeringarna i skolan. För 2016 har totalt 8,3 miljarder kronor tillförts skolan och förskolan. Den huvudsakliga inriktningen på investeringarna i skolan är att höja kunskapsresultaten genom ökad attraktivitet för läraryrket, tidiga insatser och ökad jämlikhet i skolan. Det mål för skolan som regeringen anger: en jämlik kunskapsskola där lärarna har tid för varje elev, ställer sig utskottet till fullo bakom.

När det gäller frågan om tidiga insatser är det enligt utskottet otvetydigt att en bra förskola lägger grunden för elevens fortsatta lärande. En i sammanhanget viktig förutsättning för att förskolan ska kunna uppfylla målen för verksamheten är att barngrupperna har en lämplig storlek. Utskottet välkomnar därför att medel har avsatts för att minska storleken på barngrupperna i förskolan. Det är också avgörande att elever redan i lågstadiet får det stöd de behöver. Svensk grundskola sätter i dag in särskilt stöd relativt sent. Utskottet ställer sig därför bakom att regeringen har som ambition att säkerställa att stöd och särskilt stöd sätts in redan i tidiga årskurser. En annan

viktig målsättning som utskottet vill framhålla är regeringens avsikt att det införs en s.k. läsa-skriva-räkna-garanti hösten 2017 (se dir. 2015:65).

Läraryrket måste bli attraktivare. Alla elever ska få möta kunniga och engagerade lärare som känner sig högt värderade i sitt yrke. På så sätt kan man höja kunskapsresultaten i skolan. Det är därför allvarligt att läraryrket under en lång tid har tappat i status och attraktionskraft. För att göra läraryrket mer attraktivt delar utskottet regeringens syn att det behövs bl.a. högre löner, minskat administrativt arbete och bättre möjligheter att göra karriär och utvecklas i yrket. För att stärka yrkets attraktivitet har regeringen tagit initiativ till en nationell samling för läraryrket. Inom ramen för den nationella samlingen har regeringen genomfört en stimulans till höjda lärarlöner. Från och med den 1 juli 2016 kan huvudmännen ansöka om medel för att höja löner för särskilt kvalificerade lärare. Regeringen gör bedömningen att ca 60 000 lärare årligen kan komma i fråga för den statliga satsningen, vilket i genomsnitt innebär en lönehöjning på mellan 2 500 kronor och 3 500 kronor i månaden. Dessutom kommer karriärtjänstreformen att vara fullt utbyggd 2017 och då omfatta 17 000 förstelärare. Utskottet välkomnar dessa kraftfulla satsningar på lärarna som ytterst är till gagn för läraryrkets attraktivitet.

När det gäller lärarbristen vill utskottet påminna om att regeringen bedömer att det kommer att behövas ca 40 000 fler lärare än vad som beräknas examineras under åren 2015–2019. För att möta denna utmaning behövs åtgärder på både kort och lång sikt. Fler lärare behöver utbildas, befintliga lärare avlastas (t.ex. genom olika former av lärarassistenter) och behöriga lärare utanför skolan attraheras tillbaka till yrket. Därför avser regeringen att 2016 tillföra medel för vidareutbildning av obehöriga lärare. Regeringen har också avsatt medel till utbildningssatsningen Teach for Sweden. Utbildningen innebär att redan utbildade akademiker arbetar som lärare i en skola med stora utmaningar, samtidigt som de läser in en ämneslärarexamen. Utskottet välkomnar dessa satsningar. Utöver detta vill utskottet också framhålla ett ärende som är under beredning i utskottet i vilket regeringen avser att genomföra en tidsbegränsad satsning på en ny särskild kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer med examen på forskarnivå (prop. 2015/16:142, bet. 2015/16:UbU22).

Utskottet vill när det gäller högre utbildning betona att i ett internationellt perspektiv har en stor andel av den svenska befolkningen en eftergymnasial utbildning. Men för att möta efterfrågan på arbetsmarknaden och för att fler behöriga sökande ska kunna genomgå högskoleutbildning har regeringen påbörjat en ökning av antalet utbildningsplatser i hela landet. År 2015 inleddes utbyggnaden som beräknas motsvara ca 15 000 nya helårsplatser i högskolan 2019. År 2015 inleddes också en kvalitetsförstärkning genom höjda ersättningsbelopp inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik och teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning. Utskottet välkomnar utbyggnaden av den högre utbildningen i hela landet och vidtagna kvalitetsförstärkningar.

När det gäller forskning vill utskottet inledningsvis påminna om att målet för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning bl.a. är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98). Utskottet anser att svensk forskning håller hög kvalitet men att det finns tecken på att forskningen har tappat i konkurrenskraft i förhållande till flera jämförbara länder. Det behövs därför insatser för att säkerställa kvaliteten i svensk forskning. I sammanhanget bör särskilt vikten av långsiktig planering inom forskningspolitiken betonas. I regeringsförklaringen när den nuvarande regeringen tillträdde 2014 angavs några viktiga forskningspolitiska prioriteringar, såsom att basanslagen för forskning ska prioriteras upp, att en ny forskningsproposition ska ha ett tioårigt perspektiv, att unga forskares villkor ska förbättras samt att andelen kvinnliga professorer ska öka och forskningsanslagen fördelas jämställt. I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16) bekräftades dessa ambitioner. Utskottet vill avslutningsvis framhålla att regeringen aviserat att den i oktober 2016 kommer att överlämna en proposition för högre utbildning, forskning och innovation till riksdagen. Till skillnad från tidigare forskningspropositioner kommer denna att ha ett tioårsperspektiv, med särskilt fokus på 2017–2020.

Med det anförda, och eftersom utbildningsutskottet även i övrigt delar regeringens bedömningar, anser utbildningsutskottet sammanfattningsvis att finansutskottet bör godkänna regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde. Därmed anser utbildningsutskottet att finansutskottet bör avstyrka motionerna 2015/16:3406 (M), 2015/16:3397 (SD) yrkande 1, 2015/16:3404 (C), 2015/16:3403 (L) yrkande 1 och 2015/16:3398 (KD) i motsvarande delar.

Stockholm den 26 maj 2016

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (L), Camilla Waltersson Grönvall (M), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Håkan Bergman (S), Jabar Amin (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvist (SD), Daniel Riazat (V), Lena Emilsson (S), Maria Stockhaus (M), Fredrik Christensson (C) och Larry Söder (KD).

Avvikande meningar

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (M)

Camilla Waltersson Grönvall (M), Betty Malmberg (M), Erik Bengtzboe (M) och Maria Stockhaus (M) anför:

Utbildningen i Sverige ska hålla en hög kvalitet och vara tillgänglig för alla – för elevernas skull men också för jobben, välfärden och sammanhållningen i samhället. Föräldrarna ska veta att barnen när de kommer hem från skolan har lärt sig något nytt i en trygg miljö. Alla elever ska mötas av höga förväntningar och ges det stöd och den stimulans som var och en behöver för att nå kunskapsmålen och växa utifrån sina egna förutsättningar. Skolan ska också ge bildning och lära för livet – inte bara arbetslivet – oavsett bakgrund eller var du går i skolan.

Många nyanlända barn som flytt från krig och förtryck har i år haft sin allra första skoldag runt om i Sverige. Deras väg in i det svenska samhället kommer i stor utsträckning att gå genom skolan. Den svenska skolan står inför stora utmaningar när antalet nyanlända elever ökar snabbt samtidigt som skolresultaten fortsätter att sjunka. Under åren framöver kommer det att krävas särskilda ansträngningar för att alla barn i Sverige, oavsett bakgrund, ska få en bra start i livet och en rivstart i vårt skolsystem. Duktiga och engagerade lärare och speciallärare är stommen för att skapa en bättre skola. Alliansen är enig om att systemet med karriärtjänster för lärare är centralt för skolans utveckling och bör stärkas, där särskilda satsningar i utanförskapsområden spelar en viktig roll. Att eleverna får tillräcklig undervisning är en annan viktig fråga för elevernas utveckling, och regeringen bör gå vidare med det förslag om fler matematiktimmars i högstadiet som riksdagen tagit beslut om. Alliansens mål är att Sverige inom tio år bör vara ett av de tio bästa länderna i PISA-mätningarna.

Moderaterna har tillsammans med Alliansen koncentrerat sin politik på reformer för att stärka resultaten och kunskaperna i den svenska skolan. Genom en ny lärarutbildning, satsningar för att förbättra fortbildningen och karriärmöjligheterna för lärare och utökad undervisningstid i matematik påbörjades arbetet för en bättre skola. Men ytterligare reformer krävs för att stärka skolan. Därför har Moderaterna utvecklat sin skolpolitik för att svara upp mot de nya utmaningar som skolan står inför.

Jämfört med andra länder missar en svensk elev nästan ett helt år i undervisningstid under grundskoleåren. Målsättningen bör vara att alla elever i svensk skola på sikt bör utöka sin skoldag med ytterligare undervisningstid. Internationella studier ger stöd för sambandet mellan utökad undervisningstid och kunskapsresultat. Internationell forskning visar även att tidiga insatser har störst effekt, och därför bör utökningen av undervisningstiden börja i så tidiga

år som möjligt. Moderaterna satsar 5,3 miljarder kronor som ett första steg för att Sveriges elever ska få en timme mer undervisningstid per dag.

För att stärka svenska elevers matematikkunskaper behöver matematikundervisningen förstärkas. Moderaterna vill därför utöka undervisningen med en extra timme matematik i veckan på högstadiet. Moderaterna satsar 245 miljoner kronor 2017 och 490 miljoner kronor per år från 2018 för att införa en extra timme matematik i veckan på högstadiet.

Skickliga lärare ska ha bra betalt, och Sveriges lärare ska känna sig trygga med att de riktade lönehöjningar som görs i dag ska fortsätta att gälla. För att göra läraryrket mer attraktivt behövs även möjligheter att göra karriär och utvecklas i yrket. Alliansregeringen införde därför ett system med karriärtjänster för lärare, och målet var att fler än var femte lärare med pedagogisk högskoleexamen skulle få möjlighet till en förstälärartjänst. Regeringen har nu stoppat en fortsatt utbyggnad. Det är beklagligt. Moderaterna vill behålla höjningen av lärarlönerna med 3 miljarder kronor samtidigt som vi vill bygga ut karriärtjänstsystemet och utöka satsningen på fler förstälärare i utanförskapsområden så att fler av de skickligaste lärarna söker sig till de skolor som har störst utmaningar. Denna satsning omfattar fullt utbyggt ca 550 miljoner kronor.

Internationella undersökningar visar att svenska lärare använder mindre andel av sin tid till undervisning än lärare i andra länder. För att ge lärare mer tid för att exempelvis förbereda lektioner samt fokusera på undervisningen vill Moderaterna satsa 200 miljoner kronor per år på att utöka antalet lärarassistenter i skolan.

Antalet anmälningar om hot och våld mot lärare har ökat under senare tid. Moderaterna vill därför se över skollagen när det gäller trygghet och studiero i syfte att tydliggöra och stärka lärares rätt att ingripa vid en situation då oordning råder.

En nyckel till att få fler skickliga lärare är att höja kvaliteten på lärarutbildningen. Fler behöver ges chansen att utbilda sig till lärare samtidigt som kraven på dem som vill bli lärare bör skärpas. Undervisningstiden på lärarutbildningen behöver utökas. Moderaterna satsar 1,2 miljarder kronor för att möjliggöra en ökning av den genomsnittliga lärarledda undervisningstiden ökar från dagens cirka åtta timmar till närmare tolv timmar per vecka.

Moderaterna vill göra det möjligt för alla människor att skaffa sig en utbildning som motsvarar arbetsmarknadens efterfrågan för att skapa fler chanser till jobb. Både för dem som saknar en fullständig utbildning och för dem som vill byta yrke eller inriktning spelar komvux en viktig roll. Därför föreslog Moderaterna i budgeten för 2016 stora förstärkningar av komvux och yrkesvux, vilket också regeringen gjorde. Det är nu av största vikt att satsningarna byggs ut i planerad takt och att det säkerställs att utbildningarnas innehåll anpassas till de behov som finns.

Med det anförda anser vi att finansutskottet bör tillstyrka Moderaternas riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i motion 2015/16:3406 (M) i berörda delar.

2. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (SD)

Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD) anför:

Hur vi lyckas hantera den tilltagande segregationen i samhället beror i hög grad på hur väl skolan fungerar. Grundskola, gymnasium och högre utbildning lotsar unga människor in i samhället och in på arbetsmarknaden. Det finns demokratiska och kulturella aspekter på utbildning som inte ska förbises, men ett fungerande utbildningssystem är också en direkt förutsättning för ett fungerande industri- och kunskapssamhälle. I en situation där stora grupper i samhället står utanför både arbetsmarknaden och det svenska samhället, ett utanförskap som dessutom tenderar att gå i arv, hamnar skolan i fokus.

Tyvärr är skolans nuvarande utveckling inte uppmuntrande. Svenska elevers resultat försämras drastiskt inom i stort sett varje område som mäts. Vi får färre toppstudenter, den genomsnittliga nivån sjunker och antalet elever med mycket bristfälliga kunskaper ökar. Detta framgår t.ex. av PISA-undersökningen från 2012, där Sverige bland OECD:s 34 länder hamnade på 28:e plats i matematik, 27:e plats i läsning och 27:e plats i naturvetenskap. Detta var innan Sverige hamnade i en akut migrationskris som varje år fyller på systemet med tiotusentals elever som inte kan svenska och som inte sällan kommer från socioekonomiskt svaga familjer. Sammanfattningsvis finns stor anledning till oro för det svenska skolsystemet, samtidigt som kommunernas ekonomi sätts under ytterligare stor press. I denna situation står Sverigedemokraterna för nytänkande och handlingskraft.

Sverigedemokraterna föreslår ett helt nytt system i statlig regi för att hantera nyanlända skolungdomar. Vi vill inrätta en förberedelseskola som ansvarar för nyanlända skolungdomar. Genom att avskaffa modersmålsundervisning och i stället erbjuda dessa lärare arbete i förberedelseskolan (tillsammans med behöriga lärare) kan tusentals arbetstillfällen skapas. Förberedelseskolan kommer att hysa såväl förberedelseklasser som kompletterande stödundervisning. Denna nya verksamhet ska bedrivas i egna lokaler, avskilt från skolans ordinarie verksamhet. I den ordinarie undervisningen ska undervisningen i svenska ges på tre nivåer som anpassas efter elevernas förutsättningar.

Skolan är en plats för undervisning. Både lärare och elever har rätt till arbetsro. Elever som inte klarar av den ordinarie undervisningen ska placeras i jourklasser där de får hjälp av personal med särskild kompetens. Erfarenhet från utlandet visar att denna åtgärd i sig gör att de flesta elever förstår att klassrummet är till för studier. De elever som trots detta behöver särskilda insatser bör få särskilt stöd. Parallellt med detta vill vi göra det möjligt för staten att ta över skolor som inte fungerar.

Sverigedemokraternas mest genomgripande reform för att råda bot på den utbredda bristen på behöriga lärare är att införa karriärtjänster för lärare enligt den s.k. Shanghaimodellen, som är mycket framgångsrik. Modellen innebär kraftiga löneflytt men också större ansvar för lärare som stannar och utvecklas

i yrket. Den utgår från en karriärstege med sex nivåer där man är på den första nivån när man är nyexaminerad från lärarutbildningen. Varje steg kräver fortbildning, erfarenhet och att man är beredd att axla ansvar och stödja sina kollegor. Det innebär att lärare som kommit längre är mentorer för mindre erfarna kollegor. Varje ny nivå ger ett lönelöft på ca 5 000 kronor per månad, men då krävs också att man är beredd att ta sig an utmaningar. Det innebär bl.a. att de mest ambitiösa lärarna kommer att uppmanas att arbeta med de klasser som mest behöver deras yrkesskicklighet. I dag har utsatta skolor stora problem med hög personalomsättning. Med vårt förslag får elever och lärare i dessa skolor stöd av särskilt kompetenta lärare.

Bristen på behöriga lärare är särskilt stor i matematik, teknik och naturvetenskapliga ämnen – här är situationen prekär. Det finns emellertid en intressant potential i form av människor med masterexamen i matematik eller i tekniska eller naturvetenskapliga ämnen, dvs. med goda ämneskunskaper. Vi vill inrätta en betald lärarutbildning där naturvetenskapligt utbildade personer ska få 25 000 kronor i månaden för att under två terminer studera pedagogik och därigenom bli formellt behöriga att undervisa i grundskolan och gymnasieskolan.

Sverigedemokraterna anser att landets lärarutbildningar ska genomgå en grundlig översyn. Vi vill lägga ned de utbildningar som inte klarar rimliga kvalitetskrav och fokusera resurserna där de gör mest nytta.

Det är Sverigedemokraternas målsättning att Sverige ska förbli en kunskapsekonomi och ett industriland. Skola och gymnasieskola måste därför utbilda tillräckligt många blivande industriarbetare, ingenjörer och annan kompetent personal. Utöver långsiktiga åtgärder som t.ex. Sverigedemokraternas förslag om karriärtjänster enligt Shanghaimodellen behövs också åtgärder som ger resultat i ett kort perspektiv. Så kallade teknikcollege är redan en etablerad institution som kan utvecklas genom statlig finansiering. Vi vill också införa en s.k. teknikbrygga som innebär att gymnasieungdomar under två terminer stärker sina kunskaper i teoretiska och praktiska ämnen, efter vilket de får en termins betald praktik hos en lokal industri. Detta ger ungdomar som valt ett gymnasieprogram som inte leder till arbete en andra chans att bli anställningsbara i industrin. Dessutom vill vi stärka finansieringen av det s.k. Tekniksprånget där Sveriges arbetsgivare tillsammans med regeringen samarbetar för att uppmuntra ungdomar att söka tekniska utbildningar.

Myndigheten för yrkeshögskolan har aviserat att den har kapacitet att utöka antalet platser på yrkeshögskolan. Myndighetens arbete med att matcha arbetsmarknadens kompetensefterfrågan har visat sig vara mycket effektiv. Sverigedemokraterna vill därför öka anslagen till myndigheten med motsvarande ytterligare 5 000 platser på yrkeshögskolan.

Med det anförda anser vi att finansutskottet bör tillstyrka Sverigedemokraternas riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i motion 2015/16:3397 (SD) yrkande 1 i berörda delar.

3. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (C)

Fredrik Christensson (C) anför:

Utbildningen i Sverige ska hålla en hög kvalitet och vara tillgänglig för alla – för elevernas skull men också för jobben, välfärden och sammanhållningen i samhället. Föräldrarna ska veta att barnen när de kommer hem från skolan har lärt sig något nytt i en trygg miljö. Alla elever ska mötas av höga förväntningar och ges det stöd och den stimulans som var och en behöver för att nå kunskapsmålen och växa utifrån sina egna förutsättningar. Skolan ska också ge bildning och lära för livet – inte bara arbetslivet – oavsett bakgrund eller var du går i skolan.

Många nyanlända barn som flytt från krig och förtryck har i år haft sin allra första skoldag runt om i Sverige. Deras väg in i det svenska samhället kommer i stor utsträckning att gå genom skolan. Den svenska skolan står inför stora utmaningar när antalet nyanlända elever ökar snabbt samtidigt som skolresultaten fortsätter att sjunka. Under åren framöver kommer det att krävas särskilda ansträngningar för att alla barn i Sverige, oavsett bakgrund, ska få en bra start i livet och en rivstart i vårt skolsystem. Duktiga och engagerade lärare och speciallärare är stommen för att skapa en bättre skola. Alliansen är enig om att systemet med karriärtjänster för lärare är centralt för skolans utveckling och bör stärkas, där särskilda satsningar i utanförskapsområden spelar en viktig roll. Att eleverna får tillräcklig undervisning är en annan viktig fråga för elevernas utveckling, och regeringen bör gå vidare med det förslag om fler matematiktimmars i högstadiet som riksdagen tagit beslut om. Alliansens mål är att Sverige inom tio år bör vara ett av de tio bästa länderna i PISA-mätningarna.

Många nyanlända som kommer till Sverige har såväl utbildning som lång arbetslivserfarenhet. Centerpartiet har tidigare föreslagit att resurserna för validering förstärks genom stöd till validering av reell kompetens, resurser till Universitets- och högskolerådet, stöd till branscher för validering och studievägledning. Nyanlända med akademisk utbildning kan ofta inte använda sig av sin utbildning. Fler utbildnings- och yrkesområden än i dag bör ges tillgång till kompletterande utbildning. Vidare behöver utbildningen i svenska för invandrare (sfi) bli mer yrkesanpassad.

Sverige har en stor och ökande brist på lärare. För att på lång sikt lösa lärarbristen måste givetvis större reformer av läraryrkets attraktivitet göras. För att på kort sikt möta den omedelbara bristen på lärare föreslår Centerpartiet att kravet på lärarlegitimation tillfälligt slopas. Förutom att pensionerade lärare ska lockas tillbaka till skolan bör obehöriga lärare som i dag arbetar inom skolan tillfälligt få dispens att sätta betyg. Lärarstudenter bör dessutom användas som en pedagogisk resurs i skolan.

Yrkeshögskoleutbildningarna är ett bra exempel på utbildningar som utvecklats i samverkan med presumtiva arbetsgivare. Centerpartiet kommer i kommande budgetmotioner att återkomma med förslag om hur

yrkeshögskolan kan stärkas ytterligare. Exempelvis bör det bli lättare att bedriva yrkeshögskoleutbildning under längre tid.

För att kunna tillgodose vissa branschers behov av kompetent arbetskraft vill Centerpartiet se över möjligheterna att inrätta branschskolor.

Lärlingsutbildningarna i Sverige har inte utvecklats snabbt nog. Centerpartiet avser att i framtida budgetmotioner återkomma med förslag om förbättrade lärlingsutbildningar som har en ökad näringslivskoppling och är anpassade till svenska förutsättningar.

Centerpartiet ser ett stort behov av att höja läraryrkets status. En väg att göra detta går via en bra och utmanande lärarutbildning som tydligt är knuten till aktuell forskning. Ytterligare vägar till en uppvärdering av läraryrket går bl.a. genom en öppenhet för fristående lärarutbildningar, kontinuerlig och systematisk kompetensutveckling, kollegialt lärande samt minskad detaljstyrning.

Kommunerna ska även fortsättningsvis ha ansvaret för skolan. Centerpartiet vill dock se ett tydligt och utökat statligt ansvar för hur lärare och skolledare kontinuerligt under sin karriär ska utvecklas och få tillgång till kompetensutveckling.

Centerpartiet har tidigare föreslagit att antalet förstelärare bör utökas. I kommande budgetmotioner kommer Centerpartiet att återkomma med förslag om hur lärarnas karriärmöjligheter ska stärkas. För att göra det möjligt för lärare att vara lärare, och låta dem ägna sig åt sitt pedagogiska uppdrag, föreslår Centerpartiet att det införs lärarassistenter.

För en bättre övergång mellan förskola och grundskola vill Centerpartiet införa en tioårig grundskola med en obligatorisk skolstart vid sex års ålder. Förskoleklassen blir därmed en del av grundskolan.

Den digitala tekniken har öppnat för nya undervisningsmöjligheter, t.ex. fjärrundervisning. Fjärrundervisningen är avgörande för landsbygdsskolornas överlevnad, men den är också avgörande för nyanlända elevers tillgång till modersmålslärare och studiehandedare. Centerpartiet anser bl.a. att fjärrundervisning ska tillåtas i alla relevanta ämnen.

Centerpartiet värnar om och vill utveckla valfriheten för elever, föräldrar och lärare. Det behöver bli lättare att välja förskola och skola. Att möjliggöra för friskolor i hela landet är en viktig fråga inte minst för landsbygden. Det bör införas ett krav på att kommuner som planerar att lägga ned en skola först ska undersöka om det finns en annan aktör, t.ex. ett utbildningsföretag eller ett föräldrakooperativ, som skulle vilja ta över verksamheten.

Centerpartiet vill verka för att lärosätena ska bli mer autonoma, finnas i hela landet och ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar. Centerpartiet vill även se ett framtida resursfördelningssystem för högre utbildning där kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan premieras.

Med det anförda anser jag att finansutskottet bör tillstyrka Centerpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i motion 2015/16:3404 (C) i berörda delar.

4. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (L)

Christer Nylander (L) anför:

Utbildningen i Sverige ska hålla en hög kvalitet och vara tillgänglig för alla – för elevernas skull men också för jobben, välfärden och sammanhållningen i samhället. Föräldrarna ska veta att barnen när de kommer hem från skolan har lärt sig något nytt i en trygg miljö. Alla elever ska mötas av höga förväntningar och ges det stöd och den stimulans som var och en behöver för att nå kunskapsmålen och växa utifrån sina egna förutsättningar. Skolan ska också ge bildning och lära för livet – inte bara arbetslivet – oavsett bakgrund eller var du går i skolan.

Många nyanlända barn som flytt från krig och förtryck har i år haft sin allra första skoldag runt om i Sverige. Deras väg in i det svenska samhället kommer i stor utsträckning att gå genom skolan. Den svenska skolan står inför stora utmaningar när antalet nyanlända elever ökar snabbt samtidigt som skolresultaten fortsätter att sjunka. Under åren framöver kommer det att krävas särskilda ansträngningar för att alla barn i Sverige, oavsett bakgrund, ska få en bra start i livet och en rivstart i vårt skolsystem. Duktiga och engagerade lärare och speciallärare är stommen för att skapa en bättre skola. Alliansen är enig om att systemet med karriärtjänster för lärare är centralt för skolans utveckling och bör stärkas, där särskilda satsningar i utanförskapsområden spelar en viktig roll. Att eleverna får tillräcklig undervisning är en annan viktig fråga för elevernas utveckling, och regeringen bör gå vidare med det förslag om fler matematiktimmars i högstadiet som riksdagen tagit beslut om. Liberalernas mål är att Sverige inom tio år bör vara ett av de tio bästa länderna i PISA-mätningarna.

Den svenska skolan har stora brister vad gäller studiero i klassrummen. Liberalerna vill därför införa ett stöd till utsatta skolor som kan sökas av huvudmännen för att långsiktigt verka för ökad studiero. Skolorna kan själva utforma förslag till satsningar, t.ex. på nya arbetsmetoder, fler vuxna i skolan, ökat föräldransvar eller samarbete med organisationer som kan arbeta förebyggande. Det bör också inrättas en kommission som får i uppdrag att fördela bidragen och aktivt arbeta för ordning och reda i skolan. Till de båda åtgärderna avsätts 150 miljoner kronor per år från 2017 och framåt.

För att uppmuntra lärare och rektorer att söka sig till tjänster i skolor i utanförskapsområden ska den som arbetar på sådan skolor ges bättre löne- och arbetsvillkor. För den särskilda satsningen på karriärtjänster i utanförskapsområden avsätts 300 miljoner kronor från 2017 och framåt.

För att minska lärarnas arbetsbörda bör en ny yrkeskategori införas, lärarassistenter. Assistenterna ska kunna ta över administrativa och praktiska uppgifter för att frigöra tid åt lärarna och rektorer. För att täcka minst 25 procent av lönekostnaderna avsätts 200 miljoner kronor från 2017 och framåt.

För att ge nyanlända elever samma chans att nå kunskapsmålen är det rimligt att förlänga skolplikten. För den som är i mellanstadieåldern när de

kommer till Sverige bör skolplikten förlängas till 18 års ålder, och för den som är i högstadietiden och övre tonåren bör skolplikten förlängas till 20 års ålder. Skolplikten bör dock upphöra om eleven dessförinnan uppnått de centrala kunskapskraven i grundskolans läroplan. För detta avsätts 250 miljoner kronor för 2017 och framåt.

Nyanlända äldre elever som precis har startat sina studier i svenska i grundskolan riskerar att få svårt att upprätthålla sina svenskkunskaper under ett långt sommarlov. Det kan därför finnas skäl att utreda vad en halvering av sommarlovet för nyanlända elever skulle innebära.

Svensk grundskola sätter in särskilt stöd för elever relativt sent. För att höja kunskapsresultaten och likvärdigheten är det centralt att detta ändras och att elever som riskerar att halka efter får stöd så tidigt som möjligt. För den särskilda satsningen på specialpedagogiskt stöd avsätter Liberalerna 100 miljoner kronor från 2017 och framåt.

Liberalerna anser att staten ska ta tillbaka huvudmannaskapet för skolan för att uppnå likvärdiga förutsättningar för skolan i hela Sverige. Skolstarten ska ske vid sex års ålder. Därmed förlängs skolplikten till tio år, och förskoleklassen blir den första av tio årskurser. Vid sidan av de traditionella gymnasieprogrammen vill Liberalerna ha en lärlingsutbildning, s.k. branschlärlingar. Vidare ska alla ha rätt till komvux.

Liberalerna vill satsa på en särskild kompletterande pedagogisk utbildning enligt den modell som i USA går under namnet Teach for America. Studenter med en tidigare examen och goda studieresultat får läsa en kompletterande pedagogisk utbildning för att nå en ämneslärarexamen samtidigt som de arbetar i skolan.

Det behövs en bred satsning på att få fler att vilja bli lärare. Som ett led i detta bör ämneslärarutbildningen för högstadie- och gymnasielärare slås ihop. En ämneslärarexamen ska motsvara nivån för en masterexamen. Lärarutbildningen behöver centraliseras till färre orter för att nå högre kvalitet och effektivitet.

I höstens budgetmotion föreslog Liberalerna att en examenspremie skulle införas för dem som fullgör speciallärar- eller specialpedagogexamen liksom ämneslärarexamen inom matematik, biologi, kemi, fysik eller teknik. Liberalerna föreslog även att nya studielån inte ska kunna skrivas av efter 68 års ålder. Prioriteringarna i budgetmotionen för 2016 ligger i huvudsak fast.

Liberalernas bedömning är att studiemedelssystemet i många delar är väl avpassat. Ytterligare reformer kan dock på sikt bli aktuella.

Sverige ska ha höga ambitioner när det gäller andelen personer som går vidare till högre studier, men utbyggnaden av antalet platser får inte ske på bekostnad av kvaliteten. Liberalerna och alliansregeringen höjde de statliga forskningsanslagen kraftigt, och Liberalerna vill fortsätta att prioritera forskningen.

Med det anförda anser jag att finansutskottet bör tillstyrka Liberalernas riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i motion 2015/16:3403 (L) yrkande 1 i berörda delar.

5. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (KD)

Larry Söder (KD) anför:

Utbildningen i Sverige ska hålla en hög kvalitet och vara tillgänglig för alla – för elevernas skull men också för jobben, välfärden och sammanhållningen i samhället. Föräldrarna ska veta att barnen när de kommer hem från skolan har lärt sig något nytt i en trygg miljö. Alla elever ska mötas av höga förväntningar och ges det stöd och den stimulans som var och en behöver för att nå kunskapsmålen och växa utifrån sina egna förutsättningar. Skolan ska också ge bildning och lära för livet – inte bara arbetslivet – oavsett bakgrund eller var du går i skolan.

Många nyanlända barn som flytt från krig och förtryck har i år haft sin allra första skoldag runt om i Sverige. Deras väg in i det svenska samhället kommer i stor utsträckning att gå genom skolan. Den svenska skolan står inför stora utmaningar när antalet nyanlända elever ökar snabbt samtidigt som skolresultaten fortsätter att sjunka. Under åren framöver kommer det att krävas särskilda ansträngningar för att alla barn i Sverige, oavsett bakgrund, ska få en bra start i livet och en rivstart i vårt skolsystem. Duktiga och engagerade lärare och speciallärare är stommen för att skapa en bättre skola. Alliansen är enig om att systemet med karriärtjänster för lärare är centralt för skolans utveckling och bör stärkas, där särskilda satsningar i utanförskapsområden spelar en viktig roll. Att eleverna får tillräcklig undervisning är en annan viktig fråga för elevernas utveckling, och regeringen bör gå vidare med det förslag om fler matematiktimmars i högstadiet som riksdagen tagit beslut om. Alliansens mål är att Sverige inom tio år bör vara ett av de tio bästa länderna i PISA-mätningarna.

Lärarna är nyckelpersoner för en skola med hög kvalitet. Kristdemokraternas utgångspunkt är att undervisningen ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Lärarnas och rektorernas roll behöver stärkas. Deras vidareutveckling måste få en tydligare forskningsanknytning. I dag saknas tusentals lärare, och bristen beräknas öka. Det behövs snabbare vägar in i läraryrket genom en kortare kompletterande pedagogisk utbildning för personer som har yrkeskunskap eller en examen i ett relevant ämne. Lärare ska få vara lärare. Kristdemokraterna vill därför rensa bland lärares uppgifter och ansvar och ge utrymme för mer lärarledd ämnesundervisningstid.

Kristdemokraterna vill göra mer för att ge nyanlända elever bra förutsättningar att lära sig svenska språket och komma in i den svenska skolan. Det är rimligt att kommunerna ges möjlighet till flexibla lösningar som gör att den ordinarie skolverksamheten kan upprätthålla kontinuitet under tider när många nyanlända barn och unga kommer till Sverige. Det bör tillfälligt införas en möjlighet att examinera gymnasieelever på engelska och erbjuda individuella studieplaner.

För att nyanlända ska nå kunskapsmålen vill Kristdemokraterna se en kompetenssatsning för att utbilda fler lärare i svenska som andraspråk. Det

behövs även ett specialläraryft för att motverka bristen på speciallärare. Satsningen på karriärtjänster för lärare bör riktas mer till utsatta områden. Nyanlända lärare bör kunna börja jobba i skolan med kringuppgifter och därigenom avlasta legitimerade lärare. På så sätt lär sig nyanlända lärare mer om den svenska skolan och är delaktiga i arbetet under den tid som deras kunskaper valideras.

Elevers hälsa och trygghet i skolan är en grundförutsättning för att de ska kunna ta till sig ny kunskap. Kristdemokraterna ser med stor oro på den psykiska ohälsan bland barn och unga. Kristdemokraterna vill utöka skolidrotten från 500 till 700 timmar i grundskolan för att alla barn ska röra på sig mer – motion har betydelse för såväl hälsan som skolresultaten.

Skolan ska vara en trygg miljö för alla elever. Kristdemokraterna vill därför underlätta för fler vuxna att vara i skolan, som exempelvis ”klassmorfar” eller unga vuxna som rastvakter. Konflikthantering bör vara obligatoriskt under lärarutbildningen och ta sin utgångspunkt i skolans värdegrund.

Genom ett förslag om avveckling av arbetsmarknadsutbildningarna försvinner ca 3 150 helårsplatser inom arbetsmarknadsutbildningen. I stället anslår Kristdemokraterna medel för att skapa fler platser inom yrkesvuxutbildning som innebär att ca 6 300 nya platser inrättas. Kristdemokraterna bedömer att personer som går yrkesvuxutbildningar har långt större möjlighet att få ett arbete efter en sådan utbildning än efter en arbetsmarknadsutbildning upphandlad av Arbetsförmedlingen.

Yrkesprogramsutredningen, som tillsattes av alliansregeringen 2013, överlämnade sitt slutbetänkande Välja yrke (SOU 2015:97) till regeringen i november 2015 med en rad förslag på yrkesutbildningens område. I utredningen identifierades en rad branscher där det råder rekryteringssvårigheter till yrken som inte kräver en eftergymnasial utbildning. Det är t.ex. kockar, lastbilmekaniker, medicinska sekreterare och installationselektriker. Inom mer smala branscher råder det brist på glasmästare, fastighetstekniker, bagare eller konditorer m.fl. yrken. En utbyggnad av antalet yrkesvuxplatser leder inte bara till att fler som i dag är arbetslösa får jobb utan till att hela samhället fungerar bättre när viktiga bristyrken kan utföras av kunnig personal.

Med det anförda anser jag att finansutskottet bör tillstyrka Kristdemokraternas riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i motion 2015/16:3398 (KD) i berörda delar.